

Ljudguide till Lunds Stadspark, utskrift

Del 5. Centralaxeln

Just nu står du mitt i parkens centralaxel. Detta centrum i Stadsparken blev färdigt 1911, och det finns en bra anledning till att det blev just här. 1907 ordnades nämligen en stor industri-, slöjd- och konstutställning på det här området, och det byggdes många paviljonger och andra byggnader. Utställningen planerades med sikte på att efteråt anlägga just en stadspark, och därför påverkade utformandet av utställningen väldigt mycket hur parken sedan kom att se ut. Och det var också logiskt eftersom Lunds förste stadsträdgårdsmästare, Johannes Ekberg, först blev ansvarig för att planera hela utställningen och efter det även fick uppdraget att rita stadsparken. Tidigare har man antagligen kunnat se den stora fågeldammen längst bort i förlängningen av den här centralaxeln, men idag är den siktlinjen igenvuxen. De ettåriga blommorna som man ser här i mittaxeln växlar varje år utifrån Kommunens blomsterprogram, och samma typ av blommor, eller i alla fall samma färgskala, hittar man på Bantorget och på flera andra ställen i staden.

Dialog mellan Peter Linder och Fredrik Emmerfors:

Peter: På höger sida ser vi en japansk lönn med flera stammar, och det finns en till bara några meter fram på höger sida. De här japanska lönnarna är riktigt vackra, tycker jag. De är flerstamliga, går upp med många tunna stammar tillsammans och bildar ett fint valv här. Tittar man upp på lövverket är det som en stjärnhimmel, det blir ett vackert mönster med de här handflikade bladen. De singlar sedan ner, höstfärgade, och bildar ett vackert mönster på marken. Det är vanligt att man har japansk lönn i trädgårdar, men då är det ofta olika dvärgformer. Det är också vanligt att man har rödbladdig form av japansk lönn, men det är inte så vanligt att man bara har den här rena, gröna arten.

Peter: Det här är en blodbok, som är ympad i marknivå. Det är ett av de här originalträden som jag nämnt tidigare, som alltså planterades när parken kom till 1911. Och bara några meter längre fram står det en bok till. Den är lika grov, lika hög och har vuxit lika mycket som blodboken, men det är en annan form. Det är något så ovanligt som en guldbok. Blodbok ser man rätt ofta i parker och trädgårdar, men guldbok är något väldigt sällsynt. Jag brukar kalla den "Zlatan-boken", för det vetenskapliga namnet är *Fagus sylvatica* 'Zlatia'. "Zlatia" är serbiska för guld och det är också betydelsen av namnet Zlatan. Den här formen hittade man i Serbien på 1890-talet. Den är typisk genom att den framförallt på försommaren är gulaktig och guldfärgad i bladen. Bladen är också större och rundare än på vanlig bok.

Fredrik: Det är väl bokarna som är mest kända för det här med att man ristar in initialer och hjärtan?

Peter: Ja, det är en intressant sak med bok. Den har ju väldigt slät bark, så om man ristar in saker blir de ofta kvar för evigt i barken – om de ristas lagom djupt in i barken. Även ympskarven är ett ingrepp som syns för evigt. Så tittar man alldeles ovanför marknivån på de här träden, särskilt på guldboken, kan man se en linje som går hela vägen runt trädet. Det är där som trädet en gång har blivit inympat från grundstammen. Man har ympat in en kvist från guldbok, som har blivit det här trädet, och ympskarven har följt med i mer än hundra år.

Fredrik: Och de här träden är alltså från parkens begynnelse och ser ungefär lika stora och tjocka och höga ut.

Peter: Ja, de har vuxit lika bra och blivit precis lika höga under den här tiden, trots att de har en slags störning i sin klorofyllproduktion bägge två.

Fredrik: På vilket sätt då?

Peter: Ja, de har ju klorofyll bägge två, men i den rödbladiga bokens fall ligger röda färgämnen över klorofyllet, så man ser inte det gröna riktigt lika tydligt.

Fredrik: Och det är samma sak med guldboken då?

Peter: Ja, det är motsvarande.

Manus:

Det här är en flikbladig form av vår vanliga vårtbjörk, en s.k. ornäsbjörk. I samband med FN:s trädår 1985 utsåg man ornäsbjörken till Sveriges riksträd, eftersom den ansågs vara typiskt och exklusivt svensk. Det planterades då en ornäsbjörk i många svenska kommuner och idén var att kommunerna skulle rapportera in bladsprickningen varje år, så att man fick en samlad bild av vårens ankomst runt om i landet. Moderträdet upptäcktes utanför Lilla Ornäs gård i Dalarna 1767 och alla äkta ornäsbjörkar härstammar från det trädet. Men det visade sig att de första riksträden faktiskt råkade vara av en oäkta sort av ornäsbjörk, och därför erbjöds alla kommunerna i projektet en ny, äkta ornäsbjörk 2007. Det är den vi står vid nu.

Dialog mellan Peter Linder och Fredrik Emmerfors:

Peter: Här står vi nu vid den äkta klonen av Ornäsbjörk, som kallas 'Dalecarlica', efter Dalarna där den hittades. Och det här är ju en naturens mutation, precis som flikboken borta vid Ling-monumentet. Här har man då på samma sätt fört vidare en mutation, en avvikelse, som ett intressant parkträd.

Fredrik: Och hur ser man då att detta är den äkta klonen?

Peter: Jo, äkta Ornäsbjörk har extra djupt flikiga blad. Alla flikarna, även de första från bladskäftet räknat, är riktigt djupt inskurna. Det är de inte på de andra klonerna. Det är mikroförökat, vilket innebär att man har tagit toppmeristem från toppen av skott på den äkta och fått rötter på det och förökat vidare. På det sättet har man kunnat föröka upp många sådana här och sprida dem till kommunerna som nya Ornäsbjörkar.